

*Сайко К. О.,
аспірантка*

*Навчально-наукового інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

*Сайко М. А.,
доктор філософії*

*Навчально-наукового інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Дорофеева М. С.,

*доктор філологічних наук, професор
Навчально-наукового інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ЛЮДИНА VS МАШИНА: 10 ВИПАДКІВ (НЕ)ЯКІСНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Анотація. Статтю присвячено зіставленню людських перекладів, що здійснені без жодних допоміжних засобів, із машинними та водночас післязредагованими крізь призму їхньої якості. Головна мета розвідки полягає у віднайденні якісних ознак перекладів, виконаних за різних умов, задля встановлення демаркаційної лінії між *Людиною* та *Машиною/Людиною*. За ілюстративний матеріал правила інформувальна інтернет-стаття з низьким ступенем фаховомовності (ступенем оприявленості ознак фахової мови) про технологію *Apple Vision Pro*, а також переклади учасників експерименту, здійсненого в межах цієї розвідки. Висновки не мають павшального характеру, а тому не можуть поширюватися на інші різногалузеві тексти з відмінним ступенем фаховомовності, адже йдеться про вивчення окремого випадку задля з'ясування тенденцій на перекладовій площині за конкретних обмежених умов. Загалом в українському перекладознавчому дискурсі можна спостерегти брак робіт у згаданому напрямку. Метою релевантних закордонних досліджень є опис переваг та вад використання машинного перекладу (далі – МП) у різних перекладових ситуаціях (залежно від виду тексту, учасників та умов виконання перекладу).

У пропонованій статті надано оперативну та декларативно-типологічну оцінку якості німецько-українських перекладів. Досліджуваними аспектами були адекватність та прийнятність, а також низка їхніх підаспектів, що пов'язані з типологічною оцінкою. Оперативне оцінення посвідчило, що використання МП допомагає здійснити переклад на 25% швидше. З погляду адекватності неопрацьований та опрацьований (післязредагований) МП виявився якіснішим від перекладу, що його здійснили напівпрофесійні інформанти без допоміжних засобів, та містив значно меншу кількість змістових зсувів. Зістава прийнятності перекладів не дала такої ж однозначної відповіді: в обох випадках можна було простежити, приміром, ситуативне використання нормативних відповідників, а також ситуативне легковаження мовної норми. Очевидними стали обмеження, що їх зазнають перекладачі, які послугуються системами МП: усі аналізовані переклади були фактично ідентичні та мали аналогічну основну структуру, натомість класичний (людський) переклад – абсолют-

но унікальний. Цей факт дає підстави правно констатувати, що перекладачі-початківці схильні цілком переймати структуру перекладового виводу системи МП, а це може спричинитися до несформованості або ж деградування текстотворчої компетентності.

Встановлено, що одне з небагатьох силових полів, де *Людина* ще може переважати над машиною, є *інтерпретаційно-експлікаційна тактика*, а надто ж якщо йдеться про дефектний вихідний текст та варіативність інтерпретації контексту як сукупності поза- та внутрішньомовних чинників. Загалом розвідка продемонструвала, що використання МП є необхідною умовою для поліпшення якості перекладу.

Ключові слова: галузевий переклад, якість галузевого перекладу, оцінка якості перекладу, доповнений переклад, машинний переклад, перекладовий вивід, людський переклад.

Порушувана проблематика. Історія дослідження машинного перекладу та оцінення його якості розпочалася одразу після його винайдення. У перші періоди повсюдно панувала думка, що незабаром професія перекладача втратить свою актуальність, однак згодом було констатовано неможливість такого повороту подій. Сьогодні однією з панівних концепцій, пов'язаних з поглядом на взаємодію людини та машини, стала концепція доповненої реальності: системи невронного машинного перекладу та малий штучний інтелект, здатні *«доповнити»* здібності перекладача, позбавити його одноманітної роботи та допомогти зосередитися на творчих аспектах своєї діяльності. Варто однак зауважити, що мало досліджень присвячено віднайденню відповіді на питання щодо того, якими саме аспектами своєї діяльності перекладачі вже поступилися машині, у чому останній проявляє більшу ефективність, на яких рівнях перекладу *«ухвалює»* доцільніші рішення, а на яких мусить концентруватися людина. Вивчення меж МП з погляду перекладознавства, зокрема в межах німецько-української мовної пари, матиме не лише теоретичні здобутки, але й практичні, адже знання цих обмежень може посприяти ефективнішому підходові перекладачів до післяредагування, що допоможе оптимізувати процес та покращити результат роботи перекладача.

Розслід останніх досліджень і публікацій. У сучасному українському перекладознавчому дискурсі низку досліджень присвячено вивченню машинного перекладу. Дослідженням цього питання, посеред того і якості МП, клопоталися такі науковці як А. Гудманян [1], К. Ляндебурська [2], А. Міщенко [3], Н. Моїсеєва [4] та інші. Так, приміром, А. Гудманян оцінив в одній зі своїх робіт адекватність МП галузевих текстів, класифікував помилки та дійшов висновку, що надійний МП без людських втручань наразі неможливий [1]. Дескриптивний характер мають розвідки А. Міщенко, що змальовують, наприклад, взаємодію МП та перекладової пам'яті в галузі науково-технічного перекладу [3]. Н. Моїсеєва своєю чергою проаналізувала у своїй роботі перекладовий вивід (англ. *translation output*) систем *DeepL* і *GT* та дійшла висновку щодо більшої ефективності першої [4]. О. Ходаковська та Л. Бабаєвська виявили вади та переваги МП, а також виокремили принципи післяредагування юридичних текстів [5]. А. Бірков присвятив свою роботу оцінюванню якості МП, зокрема його критеріям та рівням [6]. Загалом можна констатувати факт збільшення кількості досліджень МП в українському просторі.

Релевантним закордонним розвідкам, коли порівняти з українськими, притаманна більша концентрація на опозиції машинного та людського (класичного) перекладу (далі – ЛП), а також на опозиції таких понять як післяредагування (редагування МП) та ревізія (редагування ЛП). Уваговартною, на нашу думку, є праця 2021 року, у межах якої досліджено різницю між редагуванням МП та ЛП у різних мовних парах [7]. У контексті рівнів оцінки якості перекладу варто згадати Ю. Гавс, яка стверджує, що оцінення якості ЛП та МП передбачає постійний рух від макроаналітичного рівня (ідеологія, функція, гендер чи регістер) до мікроаналітичного, де розглядають значення окремих одиниць перекладу (напр., словосполук) [8]. М. Копонен своєю чергою вважає, що під час оцінювання якості людського перекладу відбувається перехід від мікротекстових метод розсліду помилок на рівні слів і речень до макротекстових, орієнтованих на функцію, мету та ефект тексту. Водночас оцінення якості МП найчастіше відбувається на мікрорівні, однак, на думку науковця, критерії оцінювання якості перекладу мають враховувати різницю між формою та функцією і зосереджуватися на помилках, що впливають на точність перекладу (перекладові помилки), а не на мовний виклад (мовні помилки). Спираючись на власні напрацювання, М. Копонен висвітлює різницю між МП та ЛП, а також пропонує класифікацію типових помилок [9, с. 1–10]. У цьому контексті також варто згадати Е. Вея, який виокремлює три загальні типи оцінення якості МП: *типологічний* (визначення конкретних явищ, з якими може впоратися певна система), *декларативний* (вивчення ефективності МП з погляду на різні аспекти якості перекладу) та *оперативний* тип (визначення ефективності МП з погляду витрат, зокрема фінансових та часових). Одним із перших прикладів декларативного оцінення МП є звіт ALPAC 1966 року, у межах якого якість оцінювали за двома параметрами: точність (англ. *fidelity*) та зрозумілість (англ. *intelligibility*) [10, с. 5–6]. З часом назви параметрів змінювались, однак завжди залишались актуальними. Наразі також є універсальні моделі оцінювання якості перекладу, які спираються на згадані параметри. Одним із найяскравіших прикладів є модель оцінювання якості перекладу, що її напрацював бельгійський дослідник Дж. Демс. Вона враховує дві основні категорії якості перекладу, зокрема

адекватність та прийнятність, а також спрямована на оцінення як МП, так і ЛП. У межах згаданих категорій науковець розробив типологію помилок за різними рівнями мови та тексту. Напрацьована модель виявилась ефективною задля висвітлення різниці між післяредагуванням та ревізією, що й зробив дослідник в одній зі своїх статей [11].

Отже, розслід релевантних українських та закордонних праць посвідчив брак в українському просторі досліджень, які б висвітлювали різницю між (післяредагованим) МП та ЛП у німецько-українській мовній парі. Типологічне, декларативне та оперативне оцінення якості (післяредагованого) МП та ЛП різних видів текстів допомогло б окреслити межі МП, а також його вади або переваги над людським у контексті якості.

Мета статті полягає в зіставленні післяредагованого машинного та людського перекладу як опозиційних об'єктів та, як наслідок, висвітлення їхніх ключових позитивних та негативних ознак з погляду якості перекладу.

За **об'єкт** дослідження правлять людський (класичний) та машинний переклад, а за **предмет** – їхні якісні характеристики.

Основними **методами** дослідження є *перекладацький експеримент* зі сталим чинником, зокрема одним перекладовим замовленням, та змінними умовами його виконання; *порівняльно-перекладознавчий розслід* та пов'язана з ним *зіставно-описова метода* для оцінення якості множинних перекладів.

Виклад основного матеріалу. Задля досягнення згаданої мети статті ми здійснили перекладацький експеримент. Емпіричним матеріалом стала німецькомовна інформувальна інтернет-стаття про віртуальні окуляри *Apple Vision Pro*, яку можна знайти на офіційному сайті компанії *Apple* [12]. Зауважмо, що експериментальному перекладовому замовленню притаманний низький ступінь фаховомовності (ступінь оприявленості ознак фахової мови), що зумовлено умовами самого експерименту, до якого було залучено дві групи, кожна з яких складалася із шести напівпрофесійних інформантів. Варто зазначити, що вік та досвід учасників однаковий: ними стали студенти-перекладачі четвертого курсу Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Для всіх інформантів німецька є першою чужоземною мовою. *Група 1* (далі – *G1*) та *Група 2* (далі – *G2*) отримали завдання виконати переклад згаданого вище німецькомовного тексту. Змінним чинником експерименту стали однак умови роботи над перекладом. Учасники *G1* виконували переклад без жодних допоміжних засобів (навіть друкованих), користуючись винятково ручкою та аркушами. Дотримання умов експерименту контролювали безпосередньо автори статті. Учасники *G2*, які працювали за комп'ютерами, виконували післяредагування двох варіантів перекладового виводу (від 15.04.2024), що їх незмінно пропонувала система МП *DeepL*. На виконання завдання було відведено 80 хвилин (одна аудиторна пара). Мотивація учасників до виконання якісного перекладу, що своєю чергою є важливою в контексті макростратегії перекладача, була порівняно однаковою та водночас вищою від середньої, адже йшлося про написання модульної контрольної роботи з дисципліни «*Переклад наукових та технічних текстів (німецька мова)*». Крім того, всі учасники мали попередню тематичну підготовку, працювали з текстами та поняттями/термінами, що стосуються до технології *Apple Vision Pro*. Зіставлення (післяредагованого) МП та ЛП, виконаного без допоміжних засобів, посприяло віднайденню тих аспектів

перекладу, в яких МП ефективніший від ЛП. Щоб посвідчити достотність трактування результатів здійсненого експерименту, надаємо поклик на всі досліджувані матеріали: <https://drive.google.com/file/d/1Mrr6AmiQlBvwu9w5ZEcFuDZoN-G5frR2/view?usp=sharing>.

Спираючись на термінологічний апарат Е. Вея, ми здійснили передусім оперативне оцінення перекладу обох груп, зокрема зіставили час, що був необхідний для роботи. Результати зіставлення можна побачити в Табл. 1. Скорочення П + число позначають номер учасника Г1 (П1, П2, П3, П4, П5 та П6) та Г2 (П7, П8, П9, П10, П11, П12). Г1П та Г2П – підсумок, загальний час, який потребувала група для роботи над експериментальним замовленням.

Таблиця 1

Оперативність виконання перекладу

П1	П2	П3	П4	П5	П6	Г1П	П7	П8	П9	П10	П11	П12	Г2П
80 хв	80 хв	80 хв	80 хв	65 хв	50 хв	7 год 15 хв	41 хв	73 хв	32 хв	52 хв	65 хв	60 хв	5 год 23 хв

Передусім варто зауважити, що Г1 потребувала на 1 годину 52 хвилини більше часу від Г2. Максимальний час виконання у Г1 – 80 хвилин, у Г2 – 73 хвилини. Мінімальний час виконання у Г1 – 50 хвилин, у Г2 – 32 хвилини. Отже, використання системи МП спричинилося до оперативнішого виконання замовлення (різниця склала 25%).

Наступний крок полягав у декларативно-типологічному оціненні якості перекладів. Досліджуваними аспектами в межах декларативного оцінення стали перекладознавчі категорії *прийнятність* та *адекватність*. Як було згадано вище, таким поділом послуговується у своїй роботі Дж. Демс. Відповідно, під *адекватним* ми розуміємо такий переклад, що містить ту саму інформацію, що й вихідний текст. Ідеться про те, що всі хибні трактування, суперечності, змістові зсуви, додавання або вилучення є потенційними помилками [13, с. 214]. Під прийнятним перекладом, слідом за Дж. Демсом, ми розуміємо переклад, що відповідає цільовому (кон)текстові та аудиторії [13, с. 45]. Адаптувавши підхід Дж. Демса до особливостей німецько-української мовної пари та цього дослідження, ми виокремили такі підкатегорії прийнятності: ортографія, граматики (морфологія та синтакса), лексика, стиль та реестер, когерентність. Зауважмо, що оцінення прийнятності не передбачає взяття до уваги вихідного тексту. Категорія адекватності містить низку підкатегорій, що пов'язані зі зміною значення, закладеного в оригіналі: суперечність, багатозначність відповідників, недоречна конкретизація (гіпонімія), недоречне узагальнення (гіперонімія), числові показники, часовидові показники, зміна значення, спричинена пунктуацією, вилучення та повнота перекладу, додавання, експлікація, непослідовне відтворення термінології. Оцінення адекватності передбачає зіставлення вихідного та цільового текстів.

Зазначмо, що оцінення якості перекладів за згаданими категоріями, що своєю чергою містять низку своїх підкатегорій, можна розглядати як типологічне оцінення в межах декларативного. Отже, надалі йтиметься про декларативно-типологічну оцінку якості перекладів та зіставлення здійснених оцінок. Ми проаналізували десять наочних випадків, що висвітлюють різницю між ЛП та (післязредагованим) МП. Деякі стосуються до адекватності та її підкатегорій, деякі пов'язані з прийнятністю, інші ж – з обома категоріями водночас.

Випадок 1. Повнота й точність

Першим аналізованим випадком став переклад заголовка «Betriebssystem und Benutzeroberfläche: revolutionär» (див. Табл. 2). Передусім варто зауважити, що у П4 повністю вилучено заголовок тексту, П2 містить у дужках слово, що потребує уточнення, а П6 – цитатне перенесення лексеми *Oberfläche*. Також учасники Г1 ухвалили низку невдалих рішень з погляду адекватності. Передусім лише один учасник Г1 (П1) правильно відтворив термін *Benutzeroberfläche* (укр. *користувацький інтерфейс*). Зауважмо, що всі учасники Г2 перейняли правильну пропозицію МП (*операційна система та користувацький інтерфейс*). У П7-П12 можна простежити однаковість рішень, однак також доречні доповнення та зміни, що поліпшують сприйняття тексту (за винятком П12). Проте П10 бракує лексеми *revolutionär*.

Таблиця 2

Переклад заголовка

Оригінал	Betriebssystem und Benutzeroberfläche: revolutionär
Deepl від 15.04.2024	(1) Операційна система та користувацький інтерфейс: революційні (2) Операційна система та користувацький інтерфейс: революційні
П1	Користувацька система та користувацький інтерфейс: про- ривні інновації
П2	Революційна операційна система та робоча площина (простір?)
П3	Операційна система та робоча поверхня: технологічна революція
П4	—
П5	Революційний підхід в операційній системі та робочому просторі
П6	Операційна система та Oberfläche користувача
П7	Операційна система та інтерфейс користувача: революцій- ний підхід
П8	Революційна операційна система та користувацький інтерфейс
П9	Революційна операційна система та інтерфейс користувача
П10	Операційна система та інтерфейс користувача:
П11	Революційні операційна система та користувацький інтерфейс
П12	Операційна система та користувацький інтерфейс: революційні

Випадок 1 наочно демонструє, що МП не гарантує, однак сприяє повноті перекладу, уникненню цитатних перенесень та додаткових навантажувальних уточнень. МП перевершив ЛП також з погляду адекватності, адже містить безпомилкові відповідники поширених термінів. Рішення учасників, які мали вивід системи МП як основу, повторюються, однак майже всі містять доречні доповнення. Розглядуваний випадок свідчить про те, що наявність «сирої основи» спрощує роботу перекладача, а її неаявність спричиняється до сильнішої концентрації на змісті вихідного тексту.

Випадок 2. Прийменники

Наступним аналізованим випадком у межах прийнятності стали прийменники. Вихідне речення: «Wenn Anwender:innen in einem immersiven Umfeld sind oder eine App nutzen, gibt EyeSight optische Hinweise auf das, auf das sich die Anwender:innen konzentrieren». Варіанти перекладових виводів системи МП Deepl від 15.04.2024 ідентичні: (1) «Коли користувач перебуває в імерсивному середовищі або використовує додаток, EyeSight дає візуальні підказки про те, на чому він зосереджений». Переклади Г2: П7: візуальні підказки на те; П8: візуальні підказки про те; П9: візуальні підказки стосовно того; П10: візуальні підказки про те; П11: EyeSight використовує систему візуальних підказок, щоб...; П12: візуальні підказки про те. Знаково

простежити, що всі учасники *G2* використовують аналогічну конструкцію, однак часто змінюють прийменники, що не в усіх випадках виправдано (напр., *P7*). Розгляньмо рішення *G1*. *P1*: дає візуальну вказівку **про** *те*; *P2*: EyeSight відображає це ззовні; *P3*: «EyeSight» показує іншим, на що саме; *P4*: система EyeSight допомагає користувачу фокусуватися на роботі; *P5*: EyeSight вказує на *те* \ оптично виділяє, на чому; *P6*: функція EyeSight надає візуальні підказки. Очевидним є те, що жодне рішення учасників *G1* не збігається з рішеннями інших. Водночас коли розглядати цей випадок з погляду адекватності, то всі учасники *G2* правильно відтворили зміст оригіналу, коли *P2* та *P4* містять змістові зсуви, що спотворюють оригінал. Отже, у цьому випадку можна висновувати про позитивний вплив МП на якість з погляду адекватності, а також прийнятності (через пропозицію правильного прийменника). Людським перекладам у цьому контексті притаманне використання правильних прийменників та креативність, однак змістові зсуви.

Випадок 3. Правопис

Правопис є підкатегорією прийнятності. Яскравим прикладом у цьому контексті є таке речення: «*visionOS wurde ... von Anfang an so konzipiert, dass es die Anforderungen des räumlichen Computings mit niedrigen Latenzzeiten unterstützt*». Система DeepL запропонувала два варіанти перекладу, подані в Табл. 3. Зауважмо, що три учасники *G2* перейняли перший варіант виводу, а три інші – другий. Цікавим є те, що МП містив варіант *спроєктована*, що суперечить нормам чинного правопису, саме його перейняли учасники. З іншого ж боку, рішення *G1* є абсолютно унікальними, хоча, приміром, *P5* містить змістовий зсув.

Таблиця 3

Ортографія

DeepL від 15.04.2024	visionOS ... з самого початку була спроєктована для підтримки вимог просторових обчислень з низькою затримкою. visionOS була ... розроблена з нуля для підтримки вимог просторових обчислень з низькою затримкою.
P1	... було розроблено ПЗ окулярів віртуальної реальності Apple Vision Pro, яке має на меті...
P2	З самого початку visionOS мала на меті...
P3	Із самого початку розробка була націлена на підтримку...
P4	... була розроблена як швидкісна система для забезпечення потреб...
P5	З моменту своєї появи visionOS наразі досягла такого прогресу, що дозволяє здійснювати...
P6	З самого початку було задумано, що visionOS буде підтримувати просторовий...
P7	visionOS ... з самого початку була спроєктована для підтримки вимог просторових обчислень з мінімальною затримкою.
P8	..., visionOS була розроблена з нуля, щоб відповідати вимогам...
P9	..., visionOS була розроблена з нуля, щоб підтримувати...
P10	Револьюційна visionOS ... від початку була спроєктована для підтримки вимог просторових обчислень з низькою затримкою.
P11	visionOS ... з самого початку була спроєктована , щоб відповідати вимогам
P12	visionOS ... розроблена з "нуля"...

На основі цього випадку можна констатувати той факт, що некритичне сприйняття пропозицій системи МП може спричинитися до правописних помилок.

Випадок 4. Мовна норма

До категорії прийнятності належить також мовна норма, порушення якої може бути пов'язане, приміром, з інтерферен-

ціями та невмотивованим калькуванням. Яскравим прикладом є дієслово *findet sich*, яке пропонує система DeepL у перекладі цього речення: «*visionOS hat eine neue dreidimensionale Benutzeroberfläche, die dafür sorgt, dass digitale Inhalte aussehen und sich anfühlen, als wären sie in der physischen Welt der Anwender:innen*». Зауважмо, що другий варіант перекладового виводу пропонує нормативний відповідник *verbleiben*. Окрім того, в обох випадках використано слово *aussehen*. У Табл. 4 можна побачити рішення учасників. Зауважмо, що всі інформанти правильно відтворили зміст речення. Пропозиції *G1* абсолютно унікальні, а пропозиції *G2* мають спільну, повторювану структуру. З погляду прийнятності лише два учасники *G1* використали ненормативне в аналізованому контексті слово *aussehen*; жоден з учасників не використав лексеми *findet sich*. Натомість більшість учасників *G2* перейняли неякісні пропозиції перекладового виводу. Цікаво, що хоч деякі учасники й послуговувалися другим варіантом виводу, який містив нормативного відповідника, вони все ж обрали ненормативного.

Аналізований випадок знову вказує на те, що МП впливає на творчі аспекти діяльності перекладачів та нівелює осо-

Таблиця 4

Унікальні та «продиктовані» перекладацькі рішення

DeepL від 15.04.2024	(1) visionOS має новий тривимірний користувацький інтерфейс, завдяки якому цифровий контент виглядає і відчувається так, ніби він знаходиться у фізичному світі користувача. (2) visionOS має новий тривимірний користувацький інтерфейс, завдяки якому цифровий контент виглядає і відчувається так, ніби він перебуває у фізичному світі користувача.
P1	Тривимірний користувацький інтерфейс створений для того, щоб цифровий контент виглядав і діяв на користувача так, якщо усе відбувається насправді (у реальному світі) .
P2	visionOS має тривимірну робочу площину, з просторовими інформаційними вікнами, що виглядають так, ніби вони є реальними фізичними об'єктами .
P3	Завдяки новітній тривимірній робочій поверхні «VisionOS» віртуальні компоненти здаються частинно фізичної дійсності .
P4	visionOS оснащений тривимірним інтерфейсом, що забезпечує максимально природне сприйняття цифрового вмісту.
P5	visionOS пропонує користувачам новий тривимірний простір, що дозволяє бачити і відчувати цифровий контент так, ніби він фізично перебуває в одному просторі з ними .
P6	visionOS має новий тривимірний <i>oberfläche</i> , який дозволяє користувачам відчувати себе так, ніби онлайн-контент оживає .
P7	visionOS має новий тривимірний користувацький інтерфейс, завдяки якому цифровий контент виглядає і відчувається так, ніби він знаходиться у фізичному світі користувача.
P8	visionOS має абсолютно новий тривимірний інтерфейс, завдяки якому цифровий контент виглядає і відчувається як присутність у фізичному світі користувача.
P9	visionOS має новий тривимірний користувацький інтерфейс, завдяки якому цифровий контент виглядає і відчувається так, ніби він знаходиться у фізичному світі користувача.
P10	visionOS має новий тривимірний інтерфейс користувача, завдяки якому цифровий контент виглядає і ми відчуваємо його так, ніби він знаходиться у фізичному світі користувача.
P11	visionOS укомплектована новим тривимірним користувацьким інтерфейсом, завдяки якому цифровий контент можна побачити та відчувати так, ніби він перебуває у фізичному світі користувача.
P12	visionOS має новий тривимірний користувацький інтерфейс, завдяки якому цифровий контент виглядає і відчувається так, ніби він знаходиться у фізичному світі користувача.

бистісні рішення. Також наявний великий ризик перейняття неякісних пропозицій у контексті мовної норми.

Випадок 5. Мовна норма та ситуативність

Описаний далі випадок підтверджує першочерговість критичного мислення та людського інтелекту, адже якість перекладового виводу може бути ситуативною. Аналізований витин: «*Wenn Anwender:innen in einem immersiven Umfeld sind oder eine App nutzen...*». Зауважмо, що в обох випадках система DeepL пропонує нормативного відповідника *перебувати*: (1) «*Коли користувач перебуває в імерсивному середовищі або використовує додаток...*»; (2) «*Коли користувач перебуває в імерсивному середовищі або використовує додаток...*». Учасники Г1 ухвалили такі рішення: П1: користувач знаходиться (-); П2: користувач використовує (+); П3: під час занурення (+); П4: під час ... використання (+); П5: під час перебування (+); П6: користувачі знаходяться (-). Натомість серед у перекладах Г2 знаходимо: П7, П9, П10, П12: користувач перебуває (+); П8: користувач занурений (+); П11: під час використання Apple Vision Pro (+). Отже, зауважмо, що всі чотири учасники Г2 перейняли ситуативно правильну пропозицію. Натомість два учасники Г1 використали ненормативну форму *знаходиться*. Загалом можна простежити схильність МП до непослідовностей, до пропонування як нормативних, так і ненормативних варіантів. А тому, зважаючи ще й на Випадок 4, констатуємо, що без критичного погляду якість післяредагованого МП є ситуативно зумовленою, тобто такою, що залежить від пропонованого перекладового виводу.

Випадок 6. Послідовність та точність відтворення повторюваних термінів

Відтворення термінів *Betriebssystem* та *Benutzeroberfläche*, що двічі трапляються у вихідному тексті, розглянемо з погляду категорії адекватності, а саме в контексті послідовності відтворення повторюваних термінів та точності (див. Табл. 5). Терміни є загальноновживаними. Учасники Г2 перейняли якісні послідовні пропозиції МП. Натомість учасники Г1 ухвалили низку невдалих рішень. Проблематичним виявився термін *Benutzeroberfläche*, адже лише два учасники (П1 та П4) відтворили його правильно та послідовно, а інші запропонували некоректні відповідники, а подекуди навіть цитатні перенесення, як-от у П6. Окрім того, перекладачі Г1 відтворили повторювані терміни не так послідовно, як учасники Г2.

Таблиця 5

(Не)послідовність та (не)точність

Оригінал	Betriebssystem (x2), Benutzeroberfläche (x2)
DeepL від 15.04.2024	операційна система (x2), користувацький інтерфейс (x2)
П1	користувацька система (x2), користувацький інтерфейс (x2)
П2	операційна система (x2), робоча площина (простір?) та робоча площина
П3	операційна система (x1), робоча поверхня (x2)
П4	операційна система (x1), інтерфейс (x1)
П5	операційна система (x1), робочий простір та простір
П6	операційна система (x2), oberfläche користувача (x2)
П7	операційна система (x1), інтерфейс користувача (x2)
П8	операційна система (2x), користувацький інтерфейс та інтерфейс
П9	операційна система (2x), інтерфейс користувача та користувацький інтерфейс
П10	операційна система, інтерфейс користувача (2x)
П11	операційна система, користувацький інтерфейс (2x)
П12	операційна система, користувацький інтерфейс (2x)

Аналізований випадок посвідчив, що перекладовий вивід системи МП може містити якісні та водночас послідовні пропозиції до загальновідомих та частовживаних термінів. Питання ефективності відтворення вузькогалузевих та рідковживаних термінів, посеред того й термінних новотворів, потребує додаткового вивчення. Натомість ЛП, виконаний без жодних допоміжних засобів, більше схильний до непослідовностей та неточностей.

Випадок 7. Обмеженість інтерпретації

Наступний аналізований випадок свідчить про те, що перекладовий вивід систем МП певною мірою обмежує перекладачів з погляду інтерпретації дискурсивних явищ. Розглянемо німецьке речення: «*Sie reagiert dynamisch auf natürliches Licht und stellt Schatten dar, um den Anwender:innen zu helfen, Größen und Entfernungen zu verstehen*». Табл. 6 містить пропозиції системи DeepL, а також рішення учасників Г1 та Г2. Варто зауважити, що у вихідному тексті інформацію подано невичерпно, а тому нові користувачі можуть не зрозуміти про розміри чого та відстані від чого йдеться. Система МП запропонувала буквальный переклад, такий самий неоднозначний, як і вихідний текст. Усі учасники Г2 перейняли буквальный переклад, натомість перекладацькі рішення учасників Г1 мають інтерпретаційний характер, містять зокрема додавання. Лише у П2 можна простежити надмірне «тримання» за вихідний текст. Окрім того, констатуємо, що інтерпретаційно-експлікаційна тактика учасників Г1 значно поліпшує сприйняття цієї частини тексту.

Таблиця 6

Інтерпретаційно-експлікаційна тактика vs обмежена інтерпретація

DeepL від 15.04.2024	(1) Він динамічно реагує на природне освітлення і відображає тіні, щоб допомогти користувачам зрозуміти розміри і відстані. (2) Він динамічно реагує на природне освітлення і відображає тіні, щоб допомогти користувачам зрозуміти розміри і відстані.
П1	Динамічна реакція на денне світло та утворення тіней зроблені, щоб допомогти користувачеві у сприйнятті розмірів та дальності розташування об'єктів.
П2	Вона реагує на природне світло та зображає тіні, щоб допомогти користувачам краще сприймати розміри та відстані.
П3	Вона підлаштовується під природне освітлення й заповнює простір довкола так, що ви могли розпізнати розмір кожного об'єкта та відстань до нього.
П4	Завдяки цій системі пристрій динамічно реагує на природне освітлення та розпізнає тіні, і тим самим допомагає користувачам орієнтуватись у просторі.
П5	Він активно реагує на природне світло та затемнює деякі місця на зображеннях, щоб користувачі краще розуміли розміри та віддаленість об'єктів.
П6	Операційна система швидко реагує на природне світло і також створює тіні так, щоб користувачі могли розуміти величину та відстань між предметами навколо.
П7	Такий інтерфейс динамічно реагує на природне світло і відображає тіні, щоб допомогти користувачам зрозуміти розміри і відстані.
П8	Динамічно реагує на природне світло і відкидає тінь, що допомагає користувачеві розуміти масштаб і відстань.
П9	Він динамічно реагує на природне освітлення та відображає тіні, щоб допомогти користувачам зрозуміти розміри та відстані.
П10	Він динамічно реагує на природне освітлення і відображає тіні, щоб допомогти користувачам зрозуміти розміри і відстані.
П11	Інтерфейс динамічно реагує на природне світло та відображає тіні, щоб користувачі могли розуміти розміри та відстані.
П12	Система динамічно реагує на природне освітлення та відображає тіні, щоб полегшити користувачам сприйняття розмірів та відстаней.

Отже, аналізований випадок дає підстави висновувати, що МП може обмежити читність тексту, а надто ж якщо йдеться про дефектний вихідний текст та варіативність інтерпретації контексту як сукупності поза- та внутрішньомовних чинників.

Випадок 8. Адекватність та змістові зсуви

Цікавим з погляду адекватності є множинні переклади такого речення: «*Nutzer:innen können Apps ganz einfach durchstöbern, indem sie sie anschauen, ihre Finger zusammentippen, um sie auszuwählen, mit der Hand streichen, um zu scrollen oder ihre Stimme nutzen, um zu diktieren*». Дослідницьку увагу притягує до себе передусім лексема *diktieren*. Очевидним у цьому контексті є те, що нова технологія уможливує користування пристроєм за допомогою голосу. Річ певна, що користувачі можуть водночас диктувати та редагувати текст за допомогою голосу [14], про що однак не йдеться у вихідному тексті. Майже всі учасники Г1 (див. Табл. 7) вдалися до хибної конкретизації, звели функційність пристрою до надиктовування текстів. Лише у П11 можна побачити відмінне рішення, яке однак лише почасти відтворює зміст вихідного тексту. Чотири учасники Г2 (П7, П8, П9, П11) своєю чергою відтворили зміст правильно, пов'язавши перші слова тексту з останніми, тобто чітко окресливши можливість користуватися програмами, надаючи голосові команди. Зауважмо, що така зв'язність притаманна також оригіналові та МП. У П10 спостерігаємо неоднозначність, а в П12 – хибну конкретизацію.

Таблиця 7

Адекватність та змістові зсуви (хибна конкретизація)

DeppL від 15.04.2024	(1) Користувачі можуть легко переглядати додатки, дивлячись на них, постукуючи пальцями, щоб вибрати їх, проводячи рукою для прокрутки або використовуючи голос для диктування. (2) Користувачі можуть легко переглядати додатки, дивлячись на них, постукуючи пальцями, щоб вибрати їх, проводячи рукою для прокрутки або використовуючи голос для диктування.
П1	Відтепер користувачі можуть легко <i>проглядати застосунки ... називаючи вголос назву програми.</i>
П2	Відкрити застосунок дуже просто: ... <i>За допомогою голосу можна надиктувати текст.</i>
П3	Тож ви зможете ... <i>а для нотування використовувати голос.</i>
П4	Обирати програми можна ... <i>а вводити текст можна голосом.</i>
П5	Користувачі ... <i>диктують текст за допомогою голосу.</i>
П6	... використати свій голос, <i>аби щось продиктувати.</i>
П7	... або <i>надиктувати</i> потрібну дію голосом.
П8	Користувачі можуть переглядати застосунки ... <i>за допомогою голосу.</i>
П9	Користувачі можуть переглядати застосунки ... <i>диктуючи голосом.</i>
П10	Користувачі можуть легко переглядати додатки ... або <i>диктувати, використовуючи голос.</i>
П11	Користувачі можуть переглядати та керувати застосунками за допомогою погляду, дотику, жестів зап'ястя та <i>голосових команд.</i>
П12	Користувачі можуть ... або <i>використовувати голос для набору тексту.</i>

Отже, зв'язний вихідний текст (у цьому конкретному випадку речення як одиниця перекладу) та його МП підвищують шанс створити зв'язний цільовий текст, а також сприяють уникненню змістових зсувів. ЛП1 притаманна, як бачимо, хибна конкретизація.

Випадок 9. Дефектний вихідний текст як передумова дефектного перекладу

Погляньмо на таке речення з досліджуваного вихідного тексту: «*Wenn Anwender:innen in einem immersiven Umfeld sind oder eine App nutzen, gibt EyeSight optische Hinweise auf das, auf das sich die Anwender:innen konzentrieren*». Оразу у вічі спадає стилістично дефектна відносна конструкція «... *auf das, auf das...*» (замість типової прийменниково-займенникової «... *auf das, worauf...*»). Подані у Табл. 8 переклади цього речення свідчать про фактичну нерелевантність відхилення від стилістичної мовної норми для якості перекладу загалом. Так, цілковитій більшості перекладів, окрім П2 та П4, притаманні підрядні конструкції. Однак перекладової значущості набуває власне зміст усього відносного речення «... *auf das sich die Anwender:innen konzentrieren*», що характеризується імпліцитністю, яка ускладнює або ж навіть унеможливує розуміння (кон)тексту. Зауважмо, що всі учасники Г2 перейняли імпліцитність виводу системи МП. Натомість переклади двох учасників Г1, зокрема П2 та П4, містять хибні експлікації. Саме лише намагання експлікувати неявну інформацію, нехай навіть невдало, свідчить на користь *Людини*. Автор вихідного тексту потенційно мав на увазі, що співрозмовник, який перебуває в реальному просторі, може за допомогою візуальних підказок (кольору та прозорості окулярів) визначити модус взаємодії користувача з окулярами (напр., використання застосунків або ж цілковите занурення до віртуального світу). А тому можемо правно висновувати, що дефектний вихідний текст може правити за передумову дефектного перекладу.

Таблиця 8

Вплив дефектного вихідного тексту на переклад

DeppL від 15.04.2024	(1) Коли користувач перебуває в імерсивному середовищі або використовує додаток, EyeSight дає візуальні підказки про те, на чому він зосереджений. (2) Коли користувач перебуває в імерсивному середовищі або використовує додаток, EyeSight дає візуальні підказки про те, на чому він зосереджений.
П1	Якщо ж користувач знаходиться у реалістичному середовищі або використовує якусь програму, то технологія EyeSight дає візуальну вказівку про те, на чому сконцентрований користувач.
П2	Якщо ж користувач використовує якийсь застосунок або «занурюється» у доповнену реальність, EyeSight відображає це ззовні як <i>кольорові розсіяні смужки</i> .
П3	Під час занурення у віртуальний простір чи використання застосунків «EyeSight» покаже іншим, на що саме націлена ваша увага.
П4	Під час захоплюючого використання Apple Vision Pro, система EyeSight допомагає користувачу <i>фокусуватися на роботі</i> .
П5	Під час перебування користувача в імерсивному середовищі або використання програми, EyeSight оптично виділяє, на чому в даний момент концентрує увагу людина.
П6	Коли користувачі знаходяться в віртуальній реальності, або користуються програмами, то функція EyeSight надає візуальні підказки.
П7	Коли користувач перебуває в імерсивному просторі або використовує додаток, EyeSight надає візуальні вказівки на те, на чому він сфокусований.
П8	Коли користувач занурений у середовище або користується застосунком, EyeSight дає візуальні підказки людям поряд про те, на чому він зосереджений.
П9	Коли користувач перебуває в імерсивному середовищі або використовує застосунок, EyeSight дає візуальні підказки стосовно того, на чому він зосереджений.
П10	Коли користувач перебуває в імерсивному середовищі (світі віртуального занурення) або використовує додаток, EyeSight дає візуальні підказки про те, на чому зосереджений користувач.
П11	EyeSight використовує систему візуальних підказок, щоб допомогти людям навколо користувача зрозуміти, на чому він зосереджений під час використання Apple Vision Pro.
П12	Коли користувач перебуває в імерсивному середовищі або використовує застосунок, EyeSight дає візуальні підказки про те, на чому зосереджений погляд.

Розглянутий приклад посвідчив нагальну потребу в роботі на практичних заняттях з перекладу з дефектними вихідними текстами для вишколу *експлікаційної компетентності* майбутніх перекладачів, які ще мають усі шанси не поступитися машині.

Випадок 10. Когезія

Складним для перекладу з погляду когезії та, відповідно, читності є таке речення вихідного тексту: «*Wenn sich eine Person jemandem nähert, der die Vision Pro trägt, dann wirkt das Gerät transparent – sodass die Anwender:innen sie sehen können und gleichzeitig die Augen der Anwender:innen sichtbar sind*». Зауважмо, що оригінальне речення цілком читне та чітко структуроване навіть попри його складність. Обидва варіанти виводу системи МП не забезпечили когезії в тексті, адже в них використано слово *людина*, а потім – присвійний займенник *його* (див. Табл. 9). Крім того, займенника *його* використано також для позначення *користувача*, що ще більше знижує якість тексту. П7 містить змістовий зсув, який однак не суперечить дійсності, у П8, П9, П11 елементи речення логічно поєднані між собою, у П10 бачимо надлишкового для читності займенника *ми*, у П12 порушено когезію через використання слів *співрозмовник* та *для інших* на позначення людини, що наближається. Зауважмо однак, що більшість учасників Г2 (окрім П7) правильно відтворили зміст вихідного речення. Переклади Г1 потребують окремого коментаря: П1 містить невдале рішення з огляду на те, що слова *хтось* і *користувач* можна пов'язати з присвійним займенником *йому*, а використання лексики *людина* ще більше ускладнює читання. У П2 когезія дотримано, однак слово *власник* навантажує текст, у П3 порушено логіку тексту загалом, адже *співрозмовник* у будь-якому разі бачить користувача. П4 містить спотворення змісту цілого речення (адже наближається *людина* до *користувача*, а не навпаки), П5 – змістову помилку, а в П6, подібно до П3, порушено загальну логіку тексту, адже йшлося про зоровий контакт.

Отже, розглянутий випадок продемонстрував нездатність машини забезпечити когезію в межах речення/тексту. З одного боку, усі учасники, що послуговувалися виводом системи МП, правильно відтворили зміст тексту, але лише половині вдалося побудувати читне речення. З іншого ж боку, у реченнях чотирьох учасників Г1 наявні змістові помилки. Отже, результати вказують на те, що навіть помилковий вивід системи МП може посприяти якіснішому відтворенню та забезпеченню когезії в складних реченнях. Ймовірно, причиною є дослівний «*сирий матеріал*», що все ж унаочнює зв'язки елементів у вихідному тексті та сприяє їхньому легшому розумінню.

Підсумки експерименту.

Можемо констатувати, що з погляду адекватності МП статистично перевершив ЛП. Наявність первинних пропозицій виводу системи МП дала змогу оцінити ступінь втручання учасників експерименту та дійти висновку, що вони були мінімальними. Такі результати унаочнюють значну перевагу МП над *Людиною* під час перекладу інтернет-статей з низьким ступенем оприявленості ознак фахової мови. Зауважмо, що всі післяредаговані переклади характеризуються шаблонністю, мають здебільшого однакову структуру, а ЛП притаманні своєю чергою унікальні рішення, що часто не збігаються з пропозиціями МП, ані лексично, ані структурно чи навіть змістово. Цей факт дає підстави стверджувати, що використання МП може певною мірою спричинитися до нівелювання текстотвор-

чої та загалом креативної компетентності перекладачів, звення всього до тих «*рамок*», що їх пропонує вивід системи МП. Окрім того, результати посвідчили, що ЛП притаманний інтерпретаційний характер, небуквалізм, що в межах експерименту подекуди призвело до якісних перекладацьких рішень, а часом – до недоречних. Однак ми переконані, що одне з небагатьох силових полів, де *Людина* ще може переважати над машиною є *інтерпретаційно-експлікаційна тактика*, а надто ж коли йдеться про дефектний вихідний текст та варіативність інтерпретації (кон)тексту. Насамкінець варто зазначити, що МП, попри всі переваги, не може бути якісним без критичного мислення. Ризик перейняття не якісних пропозицій і надалі є високим.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, у межах цієї розвідки ми зіставили переклади двох груп (Г1 та Г2). Учасники Г1 працювали над перекладом без жодних допоміжних засобів, тоді як учасники Г2 здійснювали переклад/післяредагування на основі двох виводів системи машинного перекладу *DeepL*. Оперативне оцінення якості перекладів засвідчило, що використання МП заощадило 25% часу. Результати декларативного-типологічного оцінення вказали на абсо-

Таблиця 9

Когезія

DeepL від 15.04.2024	(1) Коли людина наближається до користувача Vision Pro, пристрій стає прозорим – так що користувач може бачити його , і водночас видно його очі. (2) Коли людина наближається до користувача Vision Pro, пристрій стає прозорим – таким чином, користувач може бачити його , і водночас видно його очі.
П1	Екран пристрою стає прозорим, якщо хтось наближається до користувача, що дає йому можливість бачити людину , а її бачити очі користувача .
П2	Так, наприклад, якщо до користувача хтось наближається, скелія приладу стають прозорими: таким робом користувач може бачити співрозмовника, а той, у свою чергу, очі (власника).
П3	Щоб ви могли поговорити з людиною поруч, не знімаючи «Vision Pro», гарнітура стає прозорою і ви зі співрозмовником бачите одне одного.
П4	Саме завдяки їй користувач не втрачає зв'язку з реальністю: у разі наближення до людини скло пристрою стає прозорим і таким чином забезпечує зоровий контакт.
П5	Так, коли людина наближається до того, в кого надягнені окуляри Vision Pro, прилад діє наскрізно \ прозоро. У такому випадку користувач бачить і окуляри, і очі людини в них.
П6	Коли хтось наближається в окулярах Apple Vision Pro, тоді окуляри стають прозорими, а отже люди з і без окулярів Apple Vision Pro можуть один одного бачити.
П7	Коли хтось наближається до людини, яка користується Vision Pro, пристрій стає прозорим – таким чином, користувач може одночасно бачити і людину, і інтерфейс.
П8	Коли людина наближається до користувача Vision Pro, пристрій стає прозорим, що дає змогу користувачеві бачити її , а також відображає очі користувача .
П9	Коли людина наближається до користувача Vision Pro, дисплей пристрою стає прозорим – таким чином, користувач може бачити людину і водночас очі користувача стають видимими для інших .
П10	Коли людина наближається до когось, хто носить Vision Pro, пристрій стає прозорим – таким чином, користувач може бачити іншу людину , і водночас ми можемо бачити його очі.
П11	Коли хтось наближається до користувача Vision Pro, екран пристрою стає прозорим, даючи можливість бачити присутніх й одночасно відображати очі користувача .
П12	Коли людина наближається до користувача Vision Pro, пристрій стає прозорим так, щоб користувач зміг бачити співрозмовника і водночас його власні очі були видимими для інших .

лютну перевагу МП супроти ЛП з погляду адекватності. До переваг послугоування МП належать, наприклад, сприяння повноті та точності перекладу. З погляду прийнятності можна зауважити такі переваги ЛП: частіше дотримання мовної норми, а ще схильність до трактування контексту та, як наслідок, додавань, що ліпше розкривають смисли. Проте часом додавання недоречно конкретизують або узагальнюють зміст. (Післяредагованому) МП та ЛП притаманне ситуативне використання нормативних відповідників, однак послугоування МП наражає на більший ризик перейняти неякісні пропозиції.

На основі здійсненого експерименту можна стверджувати, що МП аналізованого виду тексту перевершив людський переклад у такому аспекті як адекватність. Щодо прийнятності так однозначно стверджувати неможливо, однак очевидними є ситуативні переваги та вади як МП, так і ЛП. Розвідка продемонструвала, що, попри свої переваги, МП усе ж не може бути повноцінним без критичного людського розуму, а людський розум здатен ефективніше працювати завдяки МП. Окрім того, експеримент показав потенційну перевагу *Людини* в контексті *інтерпретаційно-експлікаційної тактики*. **Перспективою подальших розвідок** є вивчення якісної різниці між післяредагованими та людськими перекладами вузькогалузевих текстів з вищим ступенем фаховомовності та із залученням професійних інформантів.

Література:

1. Гудманян А., Мишко А., Брай А. Оцінка адекватності машинного перекладу письмових спеціалізованих текстів. *Advanced Linguistics*. 2023. № 12. С. 67–78.
2. Ляндебурська К.І., Гудманян А.Г. Якість машинного перекладу усних та письмових текстів. *Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: збірник наукових праць. Аграр Медіа Груп*. Київ, 2015. С. 72–77.
3. Міщенко А. Машинний переклад у контексті сучасного науково-технічного перекладу. *Вісник ХНУ*. 2013. Т. 1051, № 73. С. 172–180.
4. Моїсєєва Н., Дзикович О. Машинний переклад: порівняння результатів та аналіз помилок DeepL та Google Translate. *Advanced Linguistics*. 2023. № 11. С. 78–82.
5. Ходаковська О., Бабаєвська Л. Машинний переклад англійських юридичних текстів. Особливості постредагування. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Т. 1, № 32. С. 156–161.
6. Бірюков А. Оцінка якості машинного перекладу : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16. Київ, 2007. 265 с.
7. Translation Revision and Post-Editing: Industry Practices and Cognitive Processes / B. Mossop et al. Taylor & Francis Group, 2020. 280 p.
8. House J. Translation Quality Assessment: Past and Present. *Translation: A Multidisciplinary Approach*. London, 2014. P. 241–264.
9. Koponen M. Assessing Machine Translation Quality with Error Analysis. *Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto*, 2010. Vol. 4. P. 1–12.
10. Way A. Quality Expectations of Machine Translation. *Machine Translation: Technologies and Applications*. Cham, 2018. P. 159–178.
11. Daems J., Macken L. Post-Editing Human Translations and Revising Machine Translations. *Translation Revision and Post-Editing*. London; New York : Routledge, 2020. P. 50–70.
12. Apple Vision Pro – Apples erster räumlicher Computer. *Apple Newsroom (Deutschland)*. URL: <https://www.apple.com/de/newsroom/2023/06/introducing-apple-vision-pro/> (дата звернення: 18.04.2024).

13. Daems J. A translation robot for each translator? A comparative study of manual translation and post-editing of machine translations: Process, quality and translator attitude : doctoral dissertation. Ghent, 2016. 267 p.
14. Use Voice Control to interact with Apple Vision Pro. *Apple Support*. URL: <https://support.apple.com/uk-ua/guide/apple-vision-pro/tan14d179ad1/visionos> (дата звернення: 26.04.2024).

Saiko K., Saiko M., Dorofeeva M. Human vs machine: 10 cases of (non) quality translation

Summary. The article is devoted to comparing human translations made without any auxiliary means with machine translations and those post-edited through the prism of their quality. The main goal of the study is to find quality features of translations performed under different conditions in order to establish a demarcation line between *Human* and *Machine/Human*. The illustrative material is an informative online article with a low degree of specialized language use about the *Apple Vision Pro* technology, as well as translations by participants of the experiment conducted within the study. The conclusions are not universally applicable and therefore cannot be extended to other branches of specialized translation with a different degree of specialized language use, as this is a case study aimed at identifying trends in the translation field under specific, limited conditions. In general, in the Ukrainian translation studies discourse, there is a lack of works in this direction. The purpose of relevant foreign studies is to describe the advantages and disadvantages of using machine translation (hereinafter referred to as MT) in different translation situations (depending on the text type, participants, and conditions of translation).

In the proposed article, an operational, declarative and typological assessment of the quality of German-Ukrainian translations is provided. The aspects studied were adequacy and acceptability, as well as a number of their sub-aspects related to the typological assessment. The operational assessment showed that the use of MT helped to perform the translation 25% faster. In terms of adequacy, the unedited and edited (post-edited) MT proved to be of higher quality than the translations made by semi-professional informants without auxiliary means, and contained significantly fewer content shifts. The comparison of the acceptability of the translations did not give such a clear answer: in both cases, one could trace, for example, the situational use of normative equivalents, as well as situational neglect of the language norm. The limitations faced by translators using MT systems became apparent. All analysed MT translations were essentially identical and had a similar basic structure, while the human translations were completely unique. The study has shown that novice translators tend to fully adopt the structure of the MT output, which can lead to the underdevelopment or degradation of text-creative competence.

It has been established that one of the few strongholds where *Human* can still outperform the machine is the *interpretive-explicative tactic*, especially when it comes to a defective source text and variability in context interpretation. In general, the study demonstrated that the use of MT is a necessary condition for improving translation quality.

Key words: specialized translation, specialized translation quality, translation quality assessment, augmented translation, machine translation, translation output, human translation.